Ιστορική αναδρομή περί της μυστικής αναγνώσεως των ευχών της Θείας Λειτουργίας (π. Ευθύμιος Μουζακίτης, εφημέριος Αγ. Κοσμά του Αιτωλού Αμαρουσίου)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 21 Νοεμβρίου, 2007

(Τό Μυστικό τῆς Ὀρθοδόξου Λατρείας)

Μελετώντας την Πατερική γραμματεία που σχετίζεται με τη Θεία Λειτουργία, θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν ότι οι Πατέρες, αναφερόμενοι εις τον τρόπο της αναγνώσεως των ευχών της Θείας Λειτουργίας, δεν τη μελετούν ιστορικώς, δεν συζητούν τους πιθανούς τρόπους ανανεώσεώς της, γνωρίζοντας καλά ότι τό θέμα αυτό δέν αποτελεί παρωνυχίδα, ούτε μία τυπική διάταξη, αλλά εκφράζει τη θεολογία της λατρείας και την ουσία της όλης πνευματικής και εκκλησιαστικής ζωής. Κατ' αυτούς είναι δεδομένο πως ό,τι συνιστά «θεσμοθεσίαν» της Ορθοδόξου Εκκλησίας είναι άνωθεν και εξ αρχής παραδεδομένο. «...των Αγίων λειτουργός και της σκηνής της αληθινής, ην έπηξεν ο Κύριος, και ουκ άνθρωπος» (Εβραίους η΄, 2).

Μία σύντομη ιστορική επισκόπηση μας αποδεικνύει ότι οι ευχές της Θείας Λειτουργίας και ιδίως της Αγίας Αναφοράς λέγονταν και θα λέγονται πάντοτε αυστηρώς Μυστικώς.

1. **Ἀρχαία καί Ἁγία Παράδοση (Λουκ. α΄, 9-21)** «κατά τό ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθών εἰς τόν ναόν τοῦ Κυρίου καί πᾶν τό πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρα τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δέ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἑστώς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος ...καί ἦν ὁ λαός προσδοκῶν τόν Ζαχαρίαν, καί ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτόν ἐν τῷ ναῷ. (ἐνῶ ὁ ἀρχιερεύς προσευχόταν γιά τίς δικές του ἁμαρτίες, ἀλλά καί γιά ὅλο τό λαό, **ὁ πιστός λαός οὔτε ἔβλεπε, οὔτε ἄκουγε, ἀλλά παραλλήλως προσηύχετο).** Τοῦτο ἀποτελεῖ προτύπωση τῆς Θείας Λειτουργίας**. «...μόνος ὁ ἀρχιερεύς προσφέρει ὑπέρ ἑαυτοῦ καί τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων»**. (Ἑβραίους , θ΄,7).

2. Στόν **Μυστικό Δεῖπνο** (Ματθ. κστ΄,26-27) «...λαβών ὁ Ἰησοῦς τόν ἄρτον καί εὐχαριστήσας ἔκλασε καί ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καί εἶπε λάβετε φάγετε

τοῦτο ἐστί τό Σῶμα μου καί λαβών τό ποτήριον **καί** εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστί τό αἷμα μου...». Ὁ Κύριος παίρνει ἄρτο, λέγει κάποια λόγια καί δίδει Σῶμα. Μετά παίρνει τό ποτήριον, λέγει κάποια λόγια καί δίδει Αἷμα. Ὁ Ἅγιος Εὐαγγελιστής τονίζει ἰδιαιτέρως αὐτήν τήν εὐχαριστία μέ τό «καί».

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας συμπληρώνει ὅτι ὁ Χριστός ὅταν εἶπε τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν, δέν τό λέγει αὐτό μόνο γιά ὅταν εἶπε τοῦτο ποιεῖτε εἰς τήν ἐμήν ἀνάμνησιν, δέν τό λέγει αὐτό μόνο γιά τόν ἄρτο ἐκεῖνο, ἀλλά καί γιά ὁλόκληρη τήν τελετή. (Εὐχαριστία–Εὐλογία-Καθαγιασμός).

Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι κράτησαν Ἱερό μυστικό ὅλη τήν τελετή τῆς «Εὐχαριστίας» αὐτῆς τοῦ Χριστοῦ καί κυρίως τίς εὐχές τοῦ Καθαγιασμοῦ. Κατά τόν ἴδιο ἀπόρρητο τρόπο τελεῖ καί ἡ Ἐκκλησία μας ἀνά τούς αἰῶνες τήν Εὐχαριστία τοῦ Κυρίου μας. (Ξεκινώντας ἀπό τήν Ἁγία Πρόθεση καί ὁλοκληρώνοντας στήν Ἁγία Ἀναφορά).

Ἀκόμα καί **ὁ Παπικός θεολόγος Brun** ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Κύριος **μυστικῶς** ἀνέπεμψε καθαγιαστική ἐπί τοῦ ἄρτου εὐχή, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τό πρότυπο τοῦ τρόπου μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν σέ μεταγενέστερους χρόνους.

3. **Ὁ Ἅγ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης** τόν β΄αἰώνα λέει: **«Τάς δέ τελεστικάς ἐπικλήσεις οὐ θεμιτόν ἐν γραφαῖς ἀφερμηνεύειν, οὐδέ τό μυστικόν αὐτῶν, ἤ τάς ἐπ' αὐταῖς ἐνεργουμένας ἐκ Θεοῦ δυνάμεις, ἐκ τοῦ κρυφίου πρός τό κοινόν ἐξάγειν ἀλλ' ὡς ἡ καθ'ἡμᾶς ἱερά παράδοσις ἔχει, ταῖς ἀνεκπομπεύτοις μυήσεσιν αὐτάς ἐκμαθών».**

4. **Τό ἀρχαιότατο βιβλίο «Διδαχή τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων»(β΄μ.Χ.αἰ.)** ὁμιλεῖ περί τῆς «ἀγάπης», ἀλλά καί περί τῆς θείας Εὐχαριστίας. Διά τό κοινόν γεῦμα, τήν «ἀγάπη», οἱ πρῶτοι χριστιανοί ἐκάθηντο εἰς τραπέζας, ὅμως διά τήν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐσηκώνοντο καί ἐπήγαιναν νά σταθοῦν ὄπισθεν τοῦ λειτουργοῦ, ὁ ὁποῖος ἵστατο πρό τοῦ Θυσιαστηρίου.

Τά βιβλία τῶν **«Ἀποστολικῶν Διαταγῶν**»τοῦ δ΄αἰ. δείχνουν ὅτι ἐνῶ ὁ ἱερεύς προσέφερε τήν θυσία, **ὁ λαός παραλλήλως προσευχόταν μέ τόν δικό του τρόπο.**

5. **Ἀπό τόν δ΄αἰ. μέ τό διάταγμα τῆς ἀνεξιθρησκείας 313μ.Χ**. καί τήν ἀνέγερση τῶν Ναῶν, **τό τέμπλο μέ τά καταπετάσματα ὑπάρχουν γιά νά εἶναι τό ἱερό Βῆμα ἀθέατο στούς πιστούς (οὔτε νά ἀκοῦν οὔτε νά βλέπουν) . Τό τέμπλο ἤ φράγμα δέν εἶναι καινοτομία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλά ἀποτελεῖ συνέχεια ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη.** Τό τέμπλο ἀντικατέστησε τό καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ (τοῦ Σολομῶντος), ὅπου ἔκρυβε τά ἅγια τῶν ἁγίων ἀπό τόν κυρίως Ναό.

Τόν ε΄ καί στ΄αἰ. ὑψηλό καί χαμηλό τέμπλο συνυπάρχουν, ἐνῶ**ἀπό τόν ζ΄αἰ. δέν πιστοποιεῖται πλέον χαμηλό τέμπλο(φράγμα).** Ἡ μορφή τοῦ τέμπλου παγιώθηκε μετά τήν ὁριστική ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων καί τή νίκη τῆς Ὀρθοδοξίας. **Ἡ Ἀναίμακτος θυσία γινόταν πάντα μέ κλειστά τά βημόθυρα καί τά παραπετάσματα. (**Ἀπό τή Μεγάλη Εἴσοδο μέχρι τό «Μετά φόβου**»).**

6. **Ἡ πρώτη θεσμική πράξη περί τοῦ τρόπου τῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν περιέχεται στόν ιθ΄κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου 363μ.Χ**.,τόσο **ἡ μυστική** ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν , ὅσο καί ἡ εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ , ἡ διά λαμπρᾶς φωνῆς ἀπαγγελία τῆς ἐκφωνήσεως –δοξολογικῆς κατακλείδος τους.

7. **Ὁ Μέγας Βασίλειος 370μ.Χ**. σαφῶς διδάσκει ὅτι ἡ εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς εἶναι **«ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου καί ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἥν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καί ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι, τῶν μυστηρίων τό σεμνόν σιωπῇ διασώζεσθαι»** καί **«Οὐδέ γάρ ὅλως μυστήριον τό εἰς τήν δημώδη καί οἰκεῖον ἀκοήν ἔκφορον».**

8. **Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων 387μ.Χ**. στήν Ε΄ Μυσταγωγική Κατήχησή του , ἀφήνει νά ἐννοηθεῖ ὅτι ὑπῆρχαν δύο τρόποι ἀπαγγελίας τῶν εὐχῶν. Γι’αὐτό γράφει ἄλλοτε μέν ὅτι **«βοᾶ ὁ ἱερεύς»,** ἄλλοτε δέ ὅτι **«ὁ ἱερεύς λέγει».** Κάτι πού θυμίζει σαφῶς τό «λέγει μυστικῶς» καί «λέγει ἐκφώνως» τῆς συγχρόνου λειτουργικῆς πράξεως.

9. **Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 390μ.Χ**. παραγγέλλει **«σιωπῇ τιμᾶσθαι τά ἅγια καί μυστικῶς τά μυστικά φθέγγεσθαι καί ἁγίως τά ἅγια».**

Τό ἱερό Βῆμα συμβολίζει τό ἄνω Θυσιαστήριο καί **ὁ ἀθέατος τρόπος πού ἐπιτελεῖται ἡ θεία ἱερουργία συμβολίζει τήν ἀόρατη καί ἀνεξιχνίαστη μεταβολή τῶν Τιμίων Δώρων.** «ἀλλά θύσωμεν τῶ Θεῶ θυσίαν αἰνέσεως ἐπί τῶ ἄνω θυσιαστηρίῳ μετά τῆς ἄνω χοροστασίας. Διάσχωμεν τό πρῶτον παραπέτασμα, τῶ δευτέρῳ προσέλθωμεν, εἰς τά Ἅγια τῶν Ἁγίων παρακύψωμεν».

10. **Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος Νύσσης 395μ.Χ.** σέ ἐπιστολή του μιλᾶ περί μυστικῆς ἐπιτελουμένης εὐχῆς, καί ἐκφράζοντας τό ὀρθόδοξο βίωμα μᾶς λέει ὅτι **«ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, ἡ θέα τοῦ Θεοῦ συντελοῦνται ἐντός τοῦ ἀνθρώπου καί δέν ἀπαιτεῖται κάποια ἔκστασις, διότι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ἡμῶν ἐστί»**.

11. **Ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 407μ.Χ.** λέει πολύ ὡραῖα ¨**οὐ γάρ θέμις ἐπί τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτειν ἅπαντα**¨ καί ¨Τίποτε δέν ταράζει τή συνείδηση τοῦ πιστοῦ ἀκόμη κι'ἄν γίνεται γιά τό καλό ὅσο οἱ καινοτομίες καί οἱ ἀλλαγές στήν Ἐκκλησία καί μάλιστα ὅταν εἶναι γιά τή Θεία Λατρεία καί τήν δοξολογία τοῦ Θεοῦ¨.

12. Ἡ Δευτέρα θεσμική πρᾶξις εἶναι **ἡ "Νεαρά" τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ 565μ.Χ. ὅπου προσπάθησε νά θεσπίσει μιά καινοτομία, τήν ἀπαγγελία τῶν εὐχῶν ἐκφώνως.** Ἡ πρᾶξις αὐτή **ἀποδεικνύει** καταφανῶς ὅτι σέ ὅλη τήν Αὐτοκρατορία μέχρι τότε, **ὅλες οἱ εὐχές λέγονταν αὐστηρῶς μυστικῶς.** Ἡ Βασιλική αὐτή ἐντολή ὅμως καταργήθηκε ἀπό Θεία ἀποκάλυψη, ἀναφερομένη στό Λειμωνάριο ἀποκαθιστώντας μιά λειτουργική πράξη πού ἰσχύει ἕως σήμερα σέ ὁλόκληρη τήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, θεσπίζοντας "ὥστε μηδένα μαθεῖν τήν ἀναφοράν, μή ἔχοντα χειροτονίαν". Ἄλλωστε ἄν ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας εἶπε "μυστικῶς" τήν εὐχαριστία καί εὐλόγησε τόν ἄρτον καί τόν οἶνον, γιατί ὁ ἱερεύς, δοῦλος ὤν, θά πρέπει νά ἀκούγεται;

13. **Ὁ Ἅγ.Ἰωάννης , συγγραφέας τῆς Κλίμακος 603μ.Χ.** στό λόγο εἰς τόν Ποιμένα λέει γιά "...τόν Χριστόν ἀναπαυόμενον ἐπάνω στή **μυστική καί κρυφή τράπεζα..."**

14. **Ὁ Ἅγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής 662μ.Χ.** ἐξηγώντας τά τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, λέει ὅτι **"ὁ ἄνθρωπος εἶναι Ἐκκλησία μυστική...καί μέ τό νοῦ ὅπως μέ θυσιαστήριο, μέ ἄλλη πολύλογη καί πολύφθογγη σιγή, προσκαλεῖ τήν πολυύμνητη μέσα στά ἄδυτα τῆς σκοτεινῆς καί ἀκατανόητης μεγαλοφωνίας σιγή τῆς Θεότητας".** Στή "Μυσταγωγία" ἐκθέτει μέ θεολογική σκέψη καί ἐμπειρία τή Θεία Λειτουργία σέ δώδεκα στιγμές. Παραλείπει ὅμως τήν **Ἀνάμνηση, τήν Ἐπίκληση, τόν Καθαγιασμό καί τήν Ἕνωση τῶν μυστηρίων στό Ἅγιο Ποτήριο.** Δέν ἀποκαλύπτει δηλαδή μέρη τῶν μυστηρίων πού πρέπει νά τηροῦνται κρυφά στή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καί **δέν τίς χρησιμοποιεῖ (τίς στιγμές αὐτές) ὡς "εὐκαιρίες" γιά νά μᾶς μυσταγωγήσει.** Ἔτσι ἡ θεία Λειτουργία ἀποτελεῖ τό Μυστήριο τῶν Μυστηρίων καί τή Μυστική Ἱερουργία. Γι'αὐτό καί ὅλοι οἱ Πατέρες διεφύλαξαν τή μυστικότητα, τή σιωπή καί τή σεμνότητά της καί διά τοῦ μυστικοῦ - σεσιωπημένου τρόπου ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν.

Διότι ἐγνώριζαν καλῶς ὅτι ὅταν τό κεκρυμμένο γίνεται φανερό, καί ὅταν τό ἄφθεγκτο φθέγγεται καί κοινοποιεῖται, τότε ἀλλοιώνεται καί φθείρεται ἡ ἔννοια τοῦ Μυστηρίου.

15. **Ὁ Ἅγ. Γερμανός Κων/πόλεως 733μ.Χ.** στό ἔργο του "Ἱστορία ἐκκλησιαστική καί μυστική θεωρία" μιλᾶ περί τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καί τοῦ "κατά ἀνατολάς εὔχεσθαι" καί ἀναφέρεται στίς "**μυστικάς εὐχάς τῆς φιλανθρωπίας**" ὅπου ἀναπέμπονται ἀφ'ὅτου συντελεσθεῖ "ἡ τῶν θυρῶν κλεῖσις καί ἡ ἐπάνωθεν τούτων ἐξάπλωσις τοῦ καταπετάσματος".

Ἀναφερόμενος ἐν συνεχεία στήν Εὐχή τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν Τιμίων Δώρων, σημειώνει τό "ἐπικεκυφότως ποιεῖν τόν ἱερέα τήν Θείαν Μυσταγωγίαν, ἐμφαίνει τό συλλαλεῖν ἀοράτως τῶ μόνῳ Θεῶ". **Καί "μόνος μόνῳ προσλαλεῖ Θεῶ μυστήρια".**

Τό γεγονός αὐτό δεικνύει τήν διαχρονικότητα τῆς τελετουργικῆς πράξεως περί τῆς μυστικῆς (κρυφῆς) ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, ὅπου μέ ἄπειρο σεβασμό τηρεῖται καί διαφυλάσσεται ὡς "κόρη ὀφθαλμοῦ" ἄχρι τοῦ νῦν. Τέλος ὁ ὁμολογητής Πατριάρχης καταλήγει μέ τήν **ὀπισθάμβωνον εὐχή, ὅπου εἶναι ἡ μόνη ἀναγινωσκομένη εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ.**

16. Σημαντικό εἶναι τό γεγονός ὅτι **τά πρῶτα χειρόγραφα λειτουργικά βιβλία συμφωνοῦν περί τῆς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν καί ἰδιαιτέρως τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς.**

17. **Ὁ Ἅγ. Νικήτας ὁ Στηθᾶτος 1090μ.Χ.** μαθητής καί βιογράφος τοῦ μεγάλου μυστικοῦ πατρός ἡμῶν Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου μιλᾶ γιά τό ἀποκεκρυμμένο, ὅπου δέν ἐπιτρέπεται νά κατανοεῖ ὁ ἐκτός τούτων, ἐπειδή «**μυστήρια εἰσί τά παρά τῶν ἱερέων νῦν πραττόμενα καί ἐν σιγῆ τελοῦνται»** γι'αὐτό καί τό καταπέτασμα περί τό θεῖον βῆμα κρεμᾶται κατά τόν καιρόν τῶν μυστηρίων προκειμένου νά τό καλύπτει «ὥστε μηδέ αὐτούς τούς ἱερεῖς ὁρᾶσθαι παρά τῶν ἔξωθεν».

Καί προσθέτει: **"Εἰ γάρ τήν εἴσοδον οἱ θεῖοι Πατέρες τοῦ θυσιαστηρίου πᾶσιν ἀπέκλεισαν λαϊκοῖς ...πῶς ἔξεστιν ὅλως αὐτοῖς κἄν πλησιάζειν τῶ θυσιαστηρίῳ, τελουμένων τῶν θείων, μήτι γε καί ὅμμα ἐπιβάλλειν ἄναγνον ἐν αὐτοῖς καί τά ἐν τούτοις τελούμενα; Μόνοις ἐδόθη ταῦτα ὁρᾶν καί τελεῖν τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Θεοῦ..."**

Ἐπίσης ὁ μέγας αὐτός Θεολόγος εὐθαρσῶς λέει ὅτι "οὐ μόνον δέ τούς ἀπίστους καί κατηχουμένους, ἀλλά καί τούς **πιστούς ἅπαντας** τό τάς θύρας τῶν αἰσθήσεων ἀποκλείειν ἀπό τῆς ἔξωθεν περιπλανήσεως καί μή ἀδεῶς (ἀφόβως) κατανοεῖν εἰς τά

φρικτῶς παρά τῶν ἱερέων τελούμενα ἐν τῶ βήματι".

"Τῶν λαϊκῶν ὁ τόπος ἐν τῆ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία τελουμένης τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς, μακράν ἐστί τοῦ θείου θυσιαστηρίου. **τά μέν γάρ ἐντός τοῦ ἱεροῦ βήματος μόνων τῶν ἱερέων καί διακόνων καί ὑποδιακόνων ἐστί** τά δέ ἐκτός καί πλησίον τοῦ βήματος, τῶν μοναχῶν καί τῶν λοιπῶν ταγμάτων τῆς καθ'ἡμᾶς ἱεραρχίας, τά δέ τούτων ὄπισθεν καί τοῦ ἀκρίβαντος (ἄμβωνος), τῶν λαϊκῶν κατά τόν παραδοθέντα διάκοσμον ὑπό τῶν Ἀποστόλων Χριστοῦ τῆ καθολικῆ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ καί ἀναγραφέντα παρά Διονυσίου καί Κλήμεντος τῶν μαθητῶν Πέτρου καί Παύλου..."

18. **Ὁ Ἅγ. Θεόδωρος ἐπίσκοπος Ἀνδίδων 1230μ.Χ.** στό δικό του ὑπόμνημα Περί τῶν ἐν τῆ Θεία Λειτουργία γινομένων συμβόλων καί μυστηρίων ἀναφέρεται στήν **κλήση τῶν θυρῶν τοῦ ἱεροῦ Βήματος** καί διά τῶν **μυστικῶς ὑποψιθυριζομένων εὐχῶν τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς.** Γιά νά διδάξει μάλιστα ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία οὐδεμία καινοτομία ὑπεισῆλθε ποτέ, λέει: "Μετά τούς θεηγόρους Ἀποστόλους, οἱ Ἅγιοι Πατέρες ¨ἕκαστος καί εὐχάς ἐποιοῦντο καί ἐκφωνήσεις".

19. **Ἡ Τυπική διάταξις τῆς τοῦ Πατριάρχου λειτουργίας τοῦ Διακόνου Δημητρίου Γεμιστοῦ 1380μ.Χ.** πού ἀπετέλεσε τό πρότυπο γιά ὅλες τίς ἀρχιερατικές ὀρθόδοξες Λειτουργίες ἀνά τόν κόσμον καί ἐπακριβῶς περιγράφει τήν ἱεράν τελετουργίαν εἰς τήν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, **ἀναφέρει μέ σαφῆ τρόπο τά ἀνωτέρω.**

20. **Ὁ Ἅγ. Νικόλαος ὁ Καβάσιλας 1391μ.Χ.** «Ἐν ὅσῳ δέ τῶν αἰτήσεων ὁ διάκονος ἐξηγεῖται, καί ὁ ἱερός λαός εὔχεται, **ὁ ἱερεύς ἔνδον εὐχήν ποιεῖται ἡσυχῆ καί καθ'ἑαυτόν...»**

Καί τήν ὥρα τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς πάλι εὔχεται μόνος του καί σιωπηλά, παρακαλώντας τόν Θεό "ὥστε μεταλαβεῖν μέν τῶν φρικτῶν μυστηρίων... ἀπολαῦσαι δέ τῆς ἱερᾶς ταύτης τραπέζης ..."

Ὁ Καβάσιλας ἐκφράζει μέ τόν καλύτερο τρόπο αὐτήν τήν Ὀρθόδοξη θεανθρώπινη διακονία τοῦ ἱερέως ὡς λειτουργοῦ: Μόνος ὁ Χριστός εἶναι πού ἁγιάζει τά Τίμια Δῶρα. Μόνος μπορεῖ νά εἶναι καί ἱερεύς καί ἱερεῖο καί θυσιαστήριο. Τελειώνοντας **μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι ὁ ἱερεύς στό θυσιαστήριο, λέει τίς εὐχές πρός τόν Θεό μόνος του, καί χωρίς νά ἀκούγεται ἀπό κανένα.**

21. **Ὁ Ἅγ. Συμεών Θεσσαλονίκης 1429μ.Χ.** ἐξηγεῖ γιά ποιό λόγο κατεβαίνουν τά βῆλα καί κλείνονται τά βημόθυρα κατά τή Μεγάλη Εἴσοδο: "Εἰσελθόντος δέ κλείονται αἱ θῦραι, ὅτι οὐ τοῖς πᾶσι ὁρᾶσθαι ἄξιον τά μυστήρια, ἀλλά

μόνοις τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐνεργοῖς. "**Ὁρᾶς τό θαυμαστόν τῆς τάξεως , ὅτι διά μεσίτου τοῦ ἱερέως μυστικῶς ἔνδον εὐχομένου, τά τῶν δεήσεων τοῦ λαοῦ πρός Θεόν ἀναφέρονται;"**

Κατά τόν ἅγιο Συμεών ὁ ἱερεύς ἀναγινώσκει μίαν εὐχή κύπτων, ἐνῶ ἐκφωνεῖ τόν ἐπίλογόν της ἀνιστάμενος.

Ἀκόμη ἀναφέρει ὅτι **οἱ εὐχές τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἔχουν διττό χαρακτήρα καί σημαίνουν τόν "διφυῆ Ἰησοῦν" καί ἐξηγεῖ ὅτι μέ τή μυστική καί τέλεια ἐκφορά τῶν εὐχῶν ἰσχυροποιεῖ τόν ἐνδιάθετο καί ἐσωτερικό καθαρό λόγο τοῦ πιστοῦ, ἔκφραση τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ σωστός λειτουργικός προφορικός λόγος καί ὁ καλλιεπέστατος γραπτός λόγος τῆς λατρείας.**

22. **Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος 1813μ.Χ.** στό ἔργο του "Περί παραδόσεως" μετά ζήλου ἐτόνιζε ὅτι μεταξύ τῶν οὐσιαστικῶν στοιχείων τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ὅπου ὀφείλουμε νά φυλάττωμε ἴσα τοῖς γεγραμμένοις, ἔχουμε καί τάς **ἀνεκφωνήτους ἐπικλήσεις εἰς τήν μετουσίωσιν τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου.**

23. **Ὁ Ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης 1809 μ.Χ.** ὁμιλεῖ ἀνεπιφυλάκτως διά τάς ἀναγινωσκομένας εὐχάς ἐπιμένοντας στή μυστική ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν, πράγμα πού φαίνεται καί κατά τό τέλος τοῦ «Πηδαλίου» ὅπου καταλήγει: «...ὅθεν ἡ πράξις τῆς Ἐκκλησίας ἀείποτε μυστικῶς, καί οὐχ ἐκφώνως, ὡς τά κυριακά λόγια, ἀναγινώσκουσα τάς εὐχάς ταύτας, τήν σεσιωπημένην καί ἄγραφον καί μυστικήν ταύτην παράδοσιν αἰνίττεται».

24. **Ὁ Ἅγ.Ἰωάννης τῆς Κροστάνδης 1908 μ.Χ**. θλιβόταν γιά τή χαλαρή σχέση τῶν ὀρθοδόξων μέ τή λειτουργική ζωή. Ἰδιαιτέρως γιά τήν ἄγνοια τῶν λεγομένων μυστικῶν εὐχῶν. Ἔγραφε σχετικά : «**ὁ ἱερεύς ἤ ὁ ἀρχιερεύς πολλές εὐχές τίς διαβάζει μυστικά. Εἶναι πολύ ὠφέλιμο καί πολύ ἐνδιαφέρον γιά τό νοῦ καί τήν καρδιά νά γνωρίζουν οἱ Χριστιανοί τήν πλήρη τέλεση τῆς φρικτῆς Μυσταγωγίας (ὄχι καί νά τήν ἀκοῦν).**

Γιά τήν περιγραφή αὐτῆς τῆς τελετουργίας ὁ ἐπίσκοπος Εὐδόκιμος γράφει: «Τίς ἐκφωνήσεις στή Θεία Λειτουργία τίς ἀπήγγειλε μέ τόν ἴδιο τρόπο πού διάβαζε τόν κανόνα στόν ὄρθρο. **Τίς μυστικές εὐχές συχνά τίς ψιθύριζε», (δηλ. δέν ἄκουγαν συχνά οὔτε οἱ ἄλλοι ἱερεῖς).**

25. Διά τῆς ἀπό **9ης Ἰουνίου 1956 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου**, πρός Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπέστησε τήν προσοχή ἐπί τῆς ἀρτιφανοῦς καινοτομίας ὁρισμένων κληρικῶν νά ἀναγινώσκουν τάς εὐχάς

τῆς Θείας Λειτουργίας καί τῶν λοιπῶν μυστηρίων εἰς ἐπήκοον τοῦ ἐκκλησιάσματος. Καί **διατάσσει τή «μυστική» ἀνάγνωση**, θεωροῦσα τό ζήτημα ἀφ' ἑνός μέν ὡς ζήτημα εὐταξίας ἐν τῇ Ἐκκλησία καί σεβασμοῦ πρός τή λειτουργική παράδοση, ἀφ' ἑτέρου δέ ὡς θέμα πειθαρχίας καί ἀπαιτεῖ ἀπαρέγκλιτον ὑπό τοῦ ἱεροῦ Κλήρου ἐφαρμογήν.

Ἐξ ὅσων λοιπόν ἀναφέρθησαν γίνεται σαφές ὅτι ἡ μυστική ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας εἶναι ἡ ἐπίσημος πράξη τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἶναι συμφώνως πρός τόν Ἅγιο Θεόδωρο τόν Στουδίτη, ἡ «Ἐκκλησιαστική νομοθεσία» καί τό «πατροπαράδοτον σέβας», τό «κεκρατηκός ἔθος ἀπ'ἀρχῆς μέχρι τοῦ δεῦρο».

Ἡ Ἁγιορείτικη λειτουργική Παράδοση ἀλλά καί τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ μας, ἀντιστέκονται ταπεινῶς καί εὐθαρσῶς σ'αὐτοῦ τοῦ ὕπουλου εἴδους ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν εἰς ἐπήκοον τοῦ ἐκκλησιάσματος.

Οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ἀμφιταλαντεύονται μεταξύ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως τῶν Ἀποστόλων καί τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθηματισμοῦ, ἤ τῆς εὐσεβιστικῆς φορτίσεως συγχρόνων λειτουργιολόγων. Δέν προβληματίζονται μεταξύ ψευδο–διευκολύνσεως τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν καί ἱεροπρεπείας τῶν τελετῶν. Δέν γράφουν ὅτι οἱ εὐχές αὐτές εἶναι μέν γιά τούς ἱερεῖς ἀλλά θά μποροῦσαν νά ἀναγνωσθοῦν ἔτσι ὥστε νά ἀκούονται καί ὑπό τῶν λαϊκῶν, ἀλλά **κατηγορηματικῶς δηλώνουν ὅτι ἀναγιγνώσκονται μυστικῶς.**

Ἀπό πού προῆλθε ὅμως ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν ἐκφώνως;

- Στήν Δυτική Εὐρώπη **ὁ Βενεδικτῖνος ἡγούμενος dom Gueganger (+1875)** ἔθεσε ἐξ ἀρχῆς ὡς σκοπό τῆς κινήσεώς του τήν ἀφομοίωση τῶν ὀρθοδόξων ὑπό τῆς Ρώμης, ὥστε ὅλοι νά ἑνωθοῦν ὑπό τόν θρόνο τοῦ «παγκοσμίου Ποιμένος». Ἔλεγε ὅτι τό καλύτερο μέσο γιά νά ὑλοποιηθεῖ ἰσχυρῶς καί μονίμως αὐτή ἡ ἕνωση τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι **νά τροποποιηθεῖ ἐλαφρῶς ἡ Λειτουργία τῶν Ὀρθοδόξων**, ὥστε νά βρεθεῖ πολύ πλησίον μιᾶς βελτιωμένης μορφῆς ρωμαιοκαθολικῆς λειτουργίας. Κάτι περί τοῦ ὁποίου εἶχε μιλήσει ἤδη τό 1602 ὁ πάπας Κλήμης ὁ Η΄ στήν ἐγκύκλιό του «Μετά τῆς Ἐκκλησίας». Τό αὐτό θά ἐπανελάμβανε τό 1894 ὁ πάπας Λέων ὁ ΙΓ΄στήν ἐγκύκλιό του «Ὑπέρλαμπρος εὐφημία».
- Τό αὐτό σύνθημα τό βλέπουμε κυρίως ἀπό τή **Β΄ Βατικάνειο Σύνοδο 1962-1965**. Μερικά ἀπό τά κακόδοξα αἰτήματα ἦταν: **συμψαλμωδία ὅλων, συμμετοχή τῶν γυναικῶν στούς χορούς τῶν ἱεροψαλτῶν, τετράφωνη ἀπόδοση τῶν ὕμνων, ἀπαγγελία τῶν εὐχῶν τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπό τούς ἱερεῖς ὄχι μυστικῶς ἀλλά ἐκφώνως καί ἄλλα**.

Ἡ ἀνανέωση αὐτή προωθήθηκε καί στήν Ἑλλαδική Ἐκκλησία.

- Με ἱκανοποίηση σημειώνει ὁ Λουθηρανός μεταρρυθμιστής θεολόγος Cristoph Maczevski ὅτι: «Στό πρόσωπο **τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου Κοτσώνη**, ἕνα ἐπί μακρό διάστημα ἡγετικό στέλεχος τῆς κίνησης τῆς «Ζωῆς» βρίσκεται στήν κορυφή τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καί τό προεξαγγελμένο ἀπό αὐτόν **μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα** παρουσιάζει ἕνα σχέδιο ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ...ἔργο οὐσιαστικά πού πραγματώνεται μέ μία λειτουργική ἀνανέωση».
- Ὁ ὅρος **«χαμηλοφώνως»** εἶναι τελείως **ἀνύπαρκτος** ἀπό τά λειτουργικά βιβλία, τόσο τῆς χειρογράφου ὅσο καί τῆς ἐντύπου παραδόσεως. Πρωτοεμφανίσθηκε **περί τό 1970** στίς ἐκδόσεις τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας».
- Τή **λειτουργική αὐτή ἀναστάτωση** τή βλέπουμε στήν τελευταία **ἔκδοση τοῦ Ἱερατικοῦ 2002**, πού χαρακτηρίζει τή μυστική ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν ὡς ἀτέλεια καί προσπαθεῖ νά ἐπιβάλει τήν ἀνάγνωσή τους «εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ» ἤτις καί ἀποτελεῖ τόν κύριο στόχο τῆς ἐπιδιωκομένης λειτουργικῆς ἀνανεώσεως»;
- Μερικοί κληρικοί διαστρεβλώνοντας τό μυστήριο, προωθοῦν τή **συμμετοχή τῶν λαϊκῶν στίς εὐχές τοῦ Καθαγιασμοῦ**.

Ἄλλοι κληρικοί, ἀγνοώντας τήν ὑπόσχεση ποῦ δίνουν στό Θεό μέ τήν εὐχή τῆς θ. Μεταλήψεως "..οὐ μή γάρ τοῖς ἐχθροῖς σου τό Μυστήριον εἴπω..", διά τῆς τηλεοράσεως καί τοῦ ραδιοφώνου ἀναμεταδίδουν καί διαπομπεύουν ἀπό μικροφώνου τίς εὐχές καί τούς καθαγιαστικούς λόγους. Ἔτσι λοιπόν φθάσαμε στό ἔπακρον τῆς ἀσέβειας νά μποροῦν τώρα Μουσουλμάνοι, Βουδιστές, Προτεστάντες, ἄθεοι, εἰδωλολάτρες πού ἀκοῦν ραδιόφωνο νά "συμπροσεύχονται" ψελλίζοντας καί αὐτοί μαζί μέ τόν ἱερέα τούς καθαγιαστικούς λόγους, καί "μεταβάλλοντας" ὅλοι μαζί, τόν Ἅγιο Ἄρτο.

Ὁ Μέγας Βασίλειος μᾶς ὑπενθυμίζει τά λόγια τοῦ Χριστοῦ. **«Μυστήριον τοῦ Βασιλέως καλῶς κρύπτειν, καί ὡς ὁ Κύριος παρήγγειλε...»**

Εἶναι δηλαδή ἐντολή ἡ διαταγή τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρός ὅλους τούς ἱερεῖς νά κρύβουν καλά τό μυστήριο.

Συμβατό μέ αὐτήν τήν τελετουργική ἱεροπραξία εἶναι οἱ εὐχές τῶν κατηχουμένων: «..ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε...» (οἱ κατηχούμενοι νά φύγετε) καί τό κλείσιμο τῶν βημοθύρων πού ἐπιμελῶς διατηρεῖται μέχρι σήμερα.

Συμπερασματικά μποροῦμε νά ποῦμε τα ἑξῆς:

Κατά τήν τέλεση τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καί τῆς θ. Λειτουργίας ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νά προσευχηθοῦμε μέ δύο τρόπους: ἐκφώνως καί μυστικῶς. Στό «ἐκφώνως» ἀνήκουν ἡ Δοξολογία, ἡ εὐχαριστία, καί οἱ παρακλήσεις-δεήσεις, πρός τόν ἐν Τριάδι Θεό, τήν Κυρία Θεοτόκο, καί τούς Ἁγίους. Στό «μυστικῶς» ἀνήκουν οἱ εὐχές ὑπέρ συγχωρήσεως προσωπικῶν ἁμαρτημάτων καί ἱκανοποιήσεως προσωπικῶν αἰτημάτων. «..καί ὧν ἕκαστος κατά διάνοιαν ἔχει..»

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος P.G. 54 σελ. 646 φέροντας ὡς ὑπόδειγμα προσευχῆς τήν προφήτιδα Ἄννα, μητέρα τοῦ προφήτου Σαμουήλ, λέγει ὅτι: «τοῦτο γάρ ἐστι μάλιστα εὐχή ὅταν ἔνδον αἱ βοαί ἀναφέρονται. Τοῦτο μάλιστα ψυχῆς πεπονημένης, μή τῶ τόνῳ τῆς φωνῆς, ἀλλά τῆ προθυμία τῆς διανοίας τήν εὐχήν ἐπιδείκνυσθαι. Οὕτω καί Μωϋσῆς ηὔχετο, διό καί μηδέν αὐτοῦ φθεγγομένου, φησίν ὁ Θεός τί βοᾶς πρός με; Ὁ δέ Θεός τῶν ἔνδοθεν κραζόντων ἀκούει.»

Στήν ἑρμηνεία τῆς θ. Λειτουργίας ὁ Ἅγ. Νικόλαος ὁ Καβάσιλας μᾶς λέει: «ἐν ὅσῳ δέ τῶν αἰτήσεων ὁ διάκονος ἐξηγεῖται, καί ὁ ἱερός λαός εὔχεται, ὁ ἱερεύς ἔνδον εὐχήν ποιεῖται ἡσυχῆ καί καθ' ἑαυτόν». Ἐνόσω, δηλαδή, ὁ Διάκονος δίνει στό λαό τό ὑλικό τῶν αἰτημάτων του πρός τό Θεό «ὑπέρ της ἄνωθεν εἰρήνης.., ὑπέρ εὐκρασίας ἀέρων..κλπ, καί ὁ ἱερός λαός εὔχεται, εἴτε διά τοῦ χοροῦ, εἴτε ἀπό μέσα του μυστικῶς, ὁ Ἱερέας μέσα στό Ἱερό Βῆμα προσεύχεται μόνος του, παρακαλώντας τό Θεό καί γιά τά αἰτήματα ὅλου τοῦ λαοῦ. Αὐτές οἱ εὐχές τῶν κληρικῶν καί τῶν λαϊκῶν πραγματοποιοῦνται «ἀνεκφωνήτως» μέ τήν μυστική στροφή τοῦ νοῦ πρός τό Θεό, σάν τόν τελώνη τῆς παραβολῆς ὅπου "ἔκραζε" τίς εὐχές του πρός τό Θεό χωρίς νά ἀκούγεται ἀπό κανέναν.

Ὁ Ἱερέας δέν μπορεῖ νά ἐπιβάλει στούς λαϊκούς τίς δικές του εὐχές, ὄχι μόνο διότι οἱ εὐχές αὐτές εἶναι ὑπέρ «ἡμετέρων» ἱερατικῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλά διότι διαφέρει τό μέγεθος, τό βάρος καί ἡ ποιότητα τῶν ἁμαρτημάτων. (Τά ἁμαρτήματα τοῦ κλήρου εἶναι ἀγνοήματα γιά τό λαό.)

Οἱ Πιστοί πάλι δέν εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀκοῦν τίς μυστικές εὐχές τῶν ἱερέων, διότι εἶναι καί αὐτοί ἐνεργά μέλη τῆς Λατρείας μέ τίς δικές τους εὐχές, καί δέν χρειάζεται νά ἀκοῦν φτιαχτές καί συναισθηματικές μικροφωνικές ἐκφωνήσεις, γιά νά μυσταγωγηθοῦν.

Μέ ὅλα τά παραπάνω γίνεται φανερό ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Λατρεία, μέ τίς μυστικές εὐχές, τό κλείσιμο τῶν βημοθύρων, τήν μονόφωνη ταπεινή ψαλμωδία, ἡ Ἐκκλησία βοηθάει τούς πιστούς νά κάνουν τό ἄνοιγμα πρός τόν ἔσω ἄνθρωπο, πού ἔχει ἀνάγκη ἀπό αὐτοεξέταση, συντριβή καί μετάνοια, γιά νά τούς μυήσει στή νοερά προσευχή καί στόν ἐνδιάθετο λόγο, διότι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ἡμῶν ἐστί, ἕως ὅτου φθάσουμε ὅλοι μαζί διά τῶν εὐχῶν, στήν «ἑνότητα τῆς πίστεως» καί στήν «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἀμήν.

Αὐτό εἶναι καί τό μυστικό τῆς Ὀρθοδόξου Λατρείας.

Ὁ γέρων Πορφύριος Μπαϊρακτάρης (+1991) μᾶς λέει: «...**Νά δίδεσθε στή λατρεία τοῦ Θεοῦ μυστικά**...**Ὁ Θεός εἶναι μυστήριο. Εἶναι σιωπή εἶναι τό πᾶν. Ὁ τελειότερος τρόπος προσευχῆς εἶναι** ὁ **σιωπηλός. Ἡ σιγή. «Σιγησάτω πᾶσα σάρξ βροτεία**». **Ἐκεῖ γίνεται ἡ θέωση**. Μέσα στή σιγή, στή σιωπή, στό μυστήριο. Ἐκεῖ γίνεται ἡ πιό ἀληθινή λατρεία. Γιά νά τό ζήσετε ὅμως αὐτό πρέπει να φθάσετε σέ μέτρα. Αὐτός ὁ τρόπος τῆς σιγῆς εἶναι ὁ πιό τέλειος. Ἔτσι θεοῦσαι. Μπαίνεις στά μυστήρια τοῦ Θεοῦ (Βίος καί Λόγοι,περιεχόμενο μαγνητοφωνήσεων).

«Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετά φόβου, πρόσχωμεν τήν ἁγίαν, τήν καλήν, τήν ἀνόθευτον ἀναφοράν, πού οἱ Πατέρες ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ εὐσεβῶς διεφύλαξαν».

(Γιά περισσότερες πληροφορίες βλέπε περιοδικό «ΘΕΟΔΡΟΜΙΑ» τεύχη 1-3 Α΄ Λειτουργικό Συνέδριο 2002)

(Πηγή: "ΟΡΘΡΟΣ")

Σχετικά άρθρα με το ζήτημα της αναγνώσεως των μυστικών ευχών:

- Η ανάγνωσις των ευχών της Θείας Λειτουργίας
- Περί του τρόπου αναγνώσεως των ευχών της Θ. Λειτουργίας
- Η ανάγνωση των ευχών της Θ. Λειτουργίας
- Διά την απαγγελίαν των ευχών της Θ. Λειτουργίας
- 'Οι Πατερικές μαρτυρίες βοούν για την απαγγελία των ευχών'
- Ο Άγιος Νικόλαος Καβάσιλας και οι ευχές της Θ. Λειτουργίας

- Η θέσις των Κολλυβάδων έναντι των μυστικών ευχών